

В.Я Жалай., к.ф.н., А.В. Жалай

КОНЦЕПТ «ЖИТТЯ» У ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА ІСПАНСЬКІЙ ПАРЕМІОЛОГІЇ

Стаття присвячена дослідженню лексико-семантичних засобів вираження концепту «ЖИТТЯ» в іспанській та французькій мовах, зокрема на паремійному рівні.

Ключові слова: *концепт, життя, паремія, паремійна одиниця прислівного типу*

Стаття посвящена исследованию лексико-семантических средств выражения концепта «ЖИЗНЬ» в испанском и французском языках, в частности, на паремийном уровне.

Ключевые слова: *концепт, жизнь, паремия, паремическая единица пословичного типа*

The paper analyzes lexico-semantic devices of expressing the «LIFE» concept in the Spanish and French languages, at the paroemiac level in particular.

Key words: *concept, life, paroemia, paroemiac unit of proverbial type*

L'article est consacré à l'étude des moyens lexico-sémantiques visant à exprimer le concept «LA VIE» en espagnol et en français, notamment au niveau parémique.

Mots-clés: *concept, vie, parémie, unité parémique du type proverbial*

Стаття є продовженням дослідження проблематики, що пов'язана з різноманітними засобами мовного вираження головних концептів нашої дійсності, а також із визначенням ролі цих засобів у змалюванні відповідних картин світу [12-17].

Цього разу ми обрали **об'єктом** вивчення концепт «ЖИТТЯ», а предметом дослідження – аналіз засобів його вираження на лексико-семантичному, фразеологічному та паремійному рівнях у французькій та іспанській мовах.

Актуальність роботи вбачається, насамперед, у тому, що проблематика мовного вираження головних концептів реальності, зокрема концепту «ЖИТТЯ» як одного з найважливіших та найскладніших для пізнання, є перманентно перспективною і цікавою для подальших мовознавчих пошуків, адже дотепер ця проблематика залишається недостатньо вивченою і потребує подальшого всебічного і поглибленого висвітлення й аналізу.

Досліджуваний концепт є об'єктом пізнання як конкретних наук, особливо гуманітарних, так і однією із найважливіших світоглядних категорій, яка узагальнює найрізноманітніші вчення та знання про всі сторони, особливості, нюанси та прояви життя як невід'ємної складової об'єктивного буття. Концепт «ЖИТТЯ» з точки зору когнітивної лінгвістики має враховувати все це та об'єднувати всі накопичені тут знання людства, що відображені різноманітними мовними засобами, в

єдине ціле, загальна назва якого у французькій та іспанській мовах виражається відповідно іменниками «*LA VIE*» і «*LA VIDA*».

Цей концепт нерозривно пов'язаний із концептом «СМЕРТЬ», адже життя у найзагальнішому сенсі є рухом усього живого від народження до смерті. У рамках Всесвіту життя є нескінченним, вічним рухом у часі і просторі усього матеріального від зародження окремих небесних тіл до їх зникнення. Тут спостерігаються життя і смерті одиничних астрономічних об'єктів та безмежність і вічність існування Всесвіту. Питання життя і смерті галактик, зоряних систем, зірок тощо цікавлять астрономію та споріднені з нею науки. Окремо постає питання про зародження життя та його розвиток на Землі й усього суцього на нашій матінці-планеті. У такому разі це буде предметом дослідження наук про Землю (геологія, геохімія, геофізика, палеонтологія тощо) та цілої низки інших природничих і гуманітарних наук. Окремим рядком досліджуються питання про народження, життя, еволюцію, існування, діяльність, смерть тощо окремої людини, родини, суспільної групи, суспільного класу, народності, народу, населення регіону, країни, континенту, планети Земля, тобто людства взагалі. Дослідження життя у цьому аспекті є прерогативою усіх гуманітарних, біологічних та медичних дисциплін. Людська мова також має своє життя, існування, еволюцію і смерть. Проблематика, що пов'язана з цим аспектом, вивчається низкою мовознавчих дисциплін, зокрема загальним мовознавством, мовознавством кожної конкретної мови чи групи споріднених мов, історією мови, етимологією, когнітивною лінгвістикою.

Тут ми обмежимося вивченням різних аспектів людського «ЖИТТЯ» через обмеженість обсягу публікації. Концепт «СМЕРТЬ» стане предметом наступного дослідження, хоча окремі його нюанси будуть фігурувати й у цій статті.

Отже, розпочнемо з усіх можливих значень головних концептуальних слів *vie* і *vida* у французькій та іспанській мовах. Перш за все ми маємо тут підкреслити найзагальніше значення цих слів - «факт життя, що представляє найголовнішу властивість живих істот, які еволюціонують, виконуючи належні їм функції». У цьому випадку досліджувані слова виступають відповідно синонімом *existence, existencia*, коли останні реалізують значення «існування усього живого у світі». Крім цього, слова *la vie* і *la vida*, виражаючи згадане загальне значення, виступають також синонімом *âme, esprit, souffle* у французькій та *alma, espíritu, soplo* в іспанській. Згодом ці слова отримали також значення «факт інтенсивного, здорового, напруженого тощо життя», ставши синонімами відповідно *énergie, force, vigueur, santé, vitalité* і *energía, fuerza, vigor, poder, salud*. На початку ХУІІІ століття досліджувані слова отримують ще й переносне значення, яке розширює і конкретизує попередні: «душа, що її митець вдихає у свій витвір завдяки своїй особистості, таланту та виразності», виступаючи синонімами *chaleur, vivacité, âme, ardeur, mouvement, naturel* і *calor, vivacidad, alma, ardor, movimiento, natural*.

Другим важливим концептуальним значенням є біологічно-медичний сенс досліджуваних *la vie* і *la vida* «сукупність усіх явищ і процесів (ріст, статеве дозрівання, обмін речовин, репродукція тощо), якими супроводжується усе живе (як людство, тваринний, так і рослинний світ, від свого народження до смерті)». Цього разу досліджувані слова будуть вступати у синонімічні стосунки відповідно з *naissance, évolution, biologie, physiologie, psychologie, reviviscence, fécondation, reproduction, parasitisme, symbiose* і *nacimiento, evolución, biología, psicología, fisiología, vivificación, fecundación, reproducción, parasitismo, simbiosis*. Пізнають життя під цим кутом зору біологічні та медичні науки, а його результати у виді мовного вираження – від рівня окремих понять-термінів до безмежних за обсягом та розмаїттям текстів – мовознавчі науки, зокрема лексикологія, стилістика та когнітивна лінгвістика.

Досліджуваний іменник має також важливе концептуальне значення «час, який протікає між народженням і смертю окремого живого створіння». Трохи згодом воно доповнюється значенням «тривалість періоду між народженням і смертю взагалі». Крім цього згадуваний іменник отримав також співзвучне з попередніми значення «час, який залишилося прожити людині». На цей раз досліджувані слова матимуть синонімами *longévité, carrière, démographie, viager* і *longevidad, carrera, demografía, vitalicio* та ін.

Аналізований іменник використовується також у теологічному контексті у значенні «життя після смерті, потойбічне життя»: *la vie éternelle, la vie céleste, la vie après la mort* і *la vida eterna, la vida celeste, la vida después de la muerte*, виступаючи синонімами *l'éternité, la résurrection, le paradis, l'enfer* і *la eternidad, la resurrección, el paraíso, la gloria, el infierno*.

Слід пам'ятати, що цей іменник реалізує також важливе концептуальне значення «уся сукупність діяльності, пригод, випадків, подій і т.д., що наповнюють життя окремої людини та людства взагалі», маючи синонімами *destin, destinée, fortune, chance, probabilité, possibilité, éventualité* і *destino, sino, suerte, providencia, fortuna, probabilidad, posibilidad*. Це слово отримало також значення «історія життя, біографія»: *raconter toute sa vie; décrire sa vie; vivre une vie très difficile* і *contar toda su vida; describir su vida, tener una vida muy difícil, etc.* Потім до нього додалося ще й значення «спосіб життя людини, особливості її діяльності та подій на її шляху». Згодом сюди приєдналося і значення «спосіб життя колективу, соціуму»: *la vie des marins, des paysans, des agriculteurs, des politiciens, des scientifiques* і *la vida de los marinos, de los campesinos, de los políticos, de los científicos, etc.*

Коли досліджувані слова вживаються з якимось епітетами чи доповненнями, то реалізуються значення «частина людської діяльності, тип діяльності, яка здійснюється у певних умовах чи певних галузях», і тоді ці слова виступають синонімами іменників *activité, état, occupation* і *actividad, ocupación, profesión, estado* : *la vie privée, personnelle, publique* –

la vida privada, la vida personal, pública; la vie conjugale – la vida conyugal; la vie de garçon – la vida de niño, de muchacho; la vie de famille – la vida familiar, hogareña; la vie professionnelle – la vida profesional; la vie quotidienne – la vida cotidiana, ordinaria; la vie parisienne, littéraire, théâtrale – la vida parisiense, literaria, teatral, etc.

Із плином часу ці слова розширили дещо своє значення і почали вживатися зі сенсом «світ, всесвіт, сфера духовного життя людини, людства»: *la vie intérieure, spirituelle – la vida interior, espiritual; la vie affective, sentimentale – la vida afectiva, sentimental; la vie mentale, psychique – la vida mental, psíquica; la vie intellectuelle – la vida intelectual, etc.*

Ще в ХІ столітті слова *la vie* і *la vida* починають також вживатися в абсолютному значенні «світ людини, її участь у розвитку реальності»: *expérience, connaissance de la vie – experiencia, conocimiento de la vida; ignorer tout de sa vie – no saber nada sobre su vida; prendre la vie comme elle vient – aceptar la vida como es; avoir une vision optimiste, pessimiste de la vie – tener una visión optimista, pesimista de la vida; c'est la vie – así es la vida; plaisirs, misères de la vie – placeres, miserias de la vida; jouir de la vie – gozarse la vida; haine, peur, dégoût de la vie – odio, miedo, disgusto por la vida; une vision détournée de la vie – una visión alterada de la vida, etc.*

Приблизно у ХУІ столітті досліджувані слова набувають значення «матеріальні засоби існування (гроші, їжа тощо), які здатні забезпечити виживання живої істоти», виступаючи синонімом *l'argent, la nourriture, les aliments, les produits alimentaires, les vivres, le bifteck, la croûte, le pain* і *el dinero, la plata, la comida, los alimentos, los productos alimenticios, los víveres, el refugio, el pan etc.*

По аналогії з попередніми значеннями згадувані слова отримують ще й значення «існування матеріального світу, динаміка руху якого у часі та просторі сприяє його розвитку»: *la vie des êtres humains sur la terre – la vida de los seres humanos en la tierra; la vie végétale sur notre planète – la vida vegetal en nuestra planeta; histoire de la vie sur la terre – la historia de la vida en la tierra, etc.* Згодом, десь наприкінці ХУІІ століття, ці слова отримують значення «спосіб життя-буття у часі колективу, товариства, спільноти тощо»: *la vie des sociétés, des peuples, des ethnies, des pays, de la nation, de l'Etat; – la vida de las sociedades, de los pueblos, de los grupos étnicos, de los países, de la nación, del estado etc.* Пізніше до них приєдналося значення «еволюція у часі»: *la vie d'une idée, d'une théorie, d'une doctrine, d'une conception – la vida de una idea, de una teoría, de una doctrina, de una concepción etc.*

Із ХХ сторіччя, у контексті матеріального, неорганічного світу, аналізовані іменники набули значення «існування матеріального об'єкта»: *la vie des étoiles; la vie d'un volcan; la vie des choses; la vie d'une machine; la vie universelle; – la vida de las estrellas, la vida de un volcán, la vida de las cosas, la vida de una máquina; la vida universal etc.*

Нарешті досліджувані слова отримали також значення «тривалість дії чи діяльності якогось елемента чи системи»: *la vie moyenne d'un radio-élément, d'un élément radioactif – la vida media de un radioelemento, de un elemento radiactivo; la vie moyenne d'un produit – la vida media de un producto; la vie d'un modèle de voiture – la vida de un modelo de un coche, de un auto, de un carro, etc.* [2, vida; 3, 1886-1892; 4, vie; 5, 1990-1991; 6, 2387-2388; 7, 2709-2710; 11, 789-790; 19, 156].

Окрім головного концептуального слова, яке називає концепт «ЖИТТЯ» у французькій та іспанській мовах, існують інші, також надзвичайно важливі концептуальні слова, які позначають поняття «бути, жити, виживати, прожити своє життя, пережити, мешкати, мати притулок, давати притулок, мати дах над головою, жити разом, існувати, співіснувати, скіти, перебуватися, жити, жирувати, бідувати, жебракувати, ледве зводити кінці з кінцями, розкошувати, панувати, підкорятися, порівнювати, поважати, зневажати, любити, ненавидіти, боротися, перемагати, добиватися, домагатися, отримувати результат, працювати, робити кар'єру, заробляти на життя, бути безробітним, жити весело, безтурботно тощо», що називають процеси, дії та стани впродовж життя людини, груп людей, етносів, народів, країн, континентів тощо від їх народження до смерті. Ця сторона концепту знайшла своє мовне вираження у таких дієсловах та дієслівних виразах досліджуваних мов: *vivre, survivre, vivre sa vie, exister, coexister, vivre difficilement; habiter, cohabiter, vivre très bien, avoir du mal à joindre les deux bouts, vivre en pauvreté, mandier, avoir un abri, donner un asil trouver un abri, mener une vie de luxe, se permettre tout dans sa vie, régner, se soumettre, comparer, estimer, respecter, sous-estimer, déprouver, lutter, vaincre, atteindre, aimer, haïr, avoir des résultats, travailler, faire sa carrière, gagner sa vie, chômer, porter, suppotrer* і відповідно *vivir, sobrevivir, vivir su vida, existir, coexistir, vivir con dificultades, darse trazas, habitar, cohabitar, vivir muy bien, vivir en la pobreza, mendigar; ganarse la vida; tener la vida perra; tener un abrigo, un refugio, un asilo; conceder asilo, encontrar un asilo, llevar una vida de lujo, permitirse demasiado, exederse, permitir todo en su vida, reinar, imperar, dominar; comparar, sométerser, estimar, respetar, deprteciar, subestimar, luchar, combatir ; vencer, triunfar; alcanzar, llegar; amar, querer; odiar, detestar, aborrecer; tener los resultados; trabajar, hacer su carrera, ganar para vivir; ser un sin trabajo, estar sin trabajo, portar, soportar, etc.* У цьому контексті слід нагадати, що всі життєві процеси, стани, явища та дії протікають зазвичай з певними позитивними чи негативними характеристиками, при певних якісних, важливих, суттєвих, другорядних та ін. обставинах тощо, а отже на мовленнєвому рівні вони будуть супроводжуватися певними елементами, що здебільшого будуть виражатися прислівниками чи прислівниковими виразами на кшталт *bien, mal, heureusement, malheureusement, de telle façon, de l'elle manière, vivement, fortement, misérablement, affectivement* і відповідно *bien, mal, malamente, felizmente, afortunadamente, dichosamente, por desgracia,*

desgracidamente, de esta manera, con vivacidad, con viveza, vivamente, animadamente, fuertemente, profundamente, lamentablemente, deplorablemente, dolorosamente, con emoción, etc. [2, vivir; 3, 1967-1969; 4, vivre; 5, 2003-2004; 6, 2403-2404; 7, 2727-2728; 11, 795; 19, 156].

У досліджуваних мовах, як і мовах світу взагалі, вираження концепту «ЖИТТЯ» залежить від слів, що виражають якості життя, яке проживалося, проживається чи буде прожите. Це виражається поняттями *«якісне, добре, щасливе, нещасне, погане, жахливе, собаче, нестерпне, фантастичне, невірогідне, довге, коротке, трагічне, веселе, сумне, жалюгідне, дитяче, доросле, та ін. життя»*. Дані концептуальні значення знайшли своє відображення перш за все у словах, що виконують роль прикметника у французькій та іспанській мовах: *une bonne, mauvaise vie – una buena, mal vida; une heureuse, malheureuse vie – una vida feliz, desgraciada, desafortunada; une vie horrible – una vida espantosa, horrible, terrible; une vie de chien – una vida de perros, una vida perra; une vie insupportable – una vida insoportable, intolerable, insufrible; une vie brève (courte) – una vida corta; une vie tragique (gaie) – una vida trágica (alegre, jovial) ; vif, vivant – vivo, vivaracho, etc.* Крім цього, тут задіяні також й інші лексичні елементи, які називають найрізноманітніші нюанси і моменти якості життя і виражаються як окремими словами, так і різноманітними лексичними конструкціями: *le bonheur, le maleur de la vie; les misères de la vie; la pauvreté, la richesse, le luxe, l'abondance; la criminalité; le chômage; la liberté; la clandestinité; la transparence de la vie publique; la santé de la nation; le socialisme, le communisme; les mœurs de la vie; les fêtes; les manifestations; le fléau de la société* і відповідно *la felicidad, la dicha, la fortuna de la vida; la desgracia, la desdicha, el infortunio de la vida; las miserias de la vida; la pobreza, la indigencia; la riqueza, la opulencia, la abundancia; la criminalidad; la desocupación, el desempleo; la libertad; la clandestinidad; la transparencia de la vida pública; la sanidad de la nación; el socialismo, el comunismo; las costumbres de la vida; las manifestaciones; el azote, la plaga de la vida, etc.*

Отже, основними концептуальними лексико-семантичними одиницями, що позначають у французькій та іспанській мовах концепт «ЖИТТЯ», будуть відповідно, окрім головних *la vie* і *la vida, vivre* і *vivir*, усі похідні від них слова та вирази, а також усі їх абсолютні та відносні синоніми, багато з яких наводилося вище. Вони грають першу скрипку у змальовуванні картин світу і всіляких можливих у даному контексті сценаріїв, що пов'язуються із досліджуваним концептом. У своєму мовному (мовленнєвому) висвітленні від окремого речення до тексту цей концепт буде використовувати ще цілу низку важливих, основних, головних, другорядних, допоміжних тощо мовних та позамовних елементів, які створили, творять і будуть створювати відповідні об'єктивно-суб'єктивні картини життя і світу в усьому їх розмаїтті.

У нашому дослідженні ми хотіли б особливо акцентувати на створенні концептуальних картин світу та окремих їх сценаріїв чи епізодів на рівні

письмового або усного мовлення, що пов'язані з концептом «ЖИТТЯ» у французькій та іспанській мовах, із допомогою паремійних одиниць прислівного типу (ПОПТ). Тут будуть фігурувати паремії, що використовують головні й основні концептуальні слова та вирази, а також ПОПТ, де ці концептуальні слова відсутні, але загальний зміст розглянутих паремійних одиниць відображає тією чи іншою мірою досліджуваний концепт. У цілому нами було розглянуто понад 1000 ПОПТ іспанською та французькою мовами [1; 8; 9; 10; 18].

Прикладами паремійних одиниць, що стосуються концепту «ЖИТТЯ» і використовують у своєму складі головне концептуальне слово *VIE* можуть слугувати наступні паремії французької мови: *Vie, travail et anxiété, ont ensemble grande offinité.; A bague d'amie, l'amant paie sa vie.; A ceux qu'on a coupé la tête, on peut pas rendre la vie.; A qui fortune est inféconde, la propre vie lui surabonde.; Après cette vie immonde, viendra l'heureuse et féconde.; Aujourd'hui tu es en vie, demain tu seras mort.; Bien faire passe tout, assez de biens et peu de vie.; Bon temps et bonne vie, père et mère oublie.; Bonne vie attrait bonne fin.; Bonne vie vous fasse gai et gardez-vous de prendre mal.; Bouillon de poule ramène à la vie.; C'est une belle chose de gagner sa vie sur la nappe et sur le bureau.; Dans la vie, il y en a seulement qui se mouillent les mains devant de toucher la farine, pour bien les enfariner.; De bonne vie bonne fin.; De longue maladie, fin de la vie.; La fin loue la vie, et le soir le jour.; Le mariage entre parents, courte vie et longs tourments.; La mort et la vie, Dieu en dispose.; La vie de l'homme est courte comme l'ombre.; Mieux vaut suer que trembler, le chaud est la vie, le froid la mort.; On aura toujours plus de terre que de vie., etc.* [1; 8; 9]. Всього було розглянуто близько 250 паремій, де досліджуване слово реалізує майже всі згадані вище концептуальні значення.

Прикладами іспанських паремій зі словом *VIDA* можуть слугувати наступні ПОПТ: *Al que es de vida, el agua le es medicina.; Al que le falta ventura, la vida le sobra.; Andallo, mi vida, andallo, quien no puede a pie, que vaya a caballo.; A quien pasa a la otra vida, se le olvida.; A quien por sufrir deja la vida, vida por sufrir deja a la muerte.; Buena es la vida de aldea por un rato, más no por un año.; Buena vida, arrugas tiene.; Buena vida me paso, buena hambre me rasco.; Buena vida, padre y madre olvida.; Buena vida si refrenas tu ira.; Cabeza fría, pies calientes y culo corriente, dan larga vida a la gente.; Celos y envidia quitan al hombre la vida.; Come y bebe, que la vida es breve.; Confiesa y restituye, que la vida se te huye.; Con peso y medida, bien se sobrelleva la vida.; Dale limosna mujer, que no hay en la vida cosa más mala, que la pena de ser ciego en Granada.; De esta vida sacarás lo que disfrutes nada más.; Dicen que casar casar, yo también me casaría si la vida de casados fuera como el primer día.; En esta vida caduca, el que no trabaja no manduca.; En esta vida insensata, ni al rico le sobra plata.; En esta vida no hay dicha cumplida.; En esta vida tan loca, uno es el que baila y otro es el que toca., etc.* [10; 18]. Всього було розглянуто близько 200 паремій. Як і у

французькій мові, це слово тут реалізує також майже всі концептуальні значення досліджуваного іменника.

Дієслова *VIVRE* і *VIVIR* також відіграють важливу роль у творенні паремій, що змальовують різноманітні картини світу та окремі їх фрагменти, будучи причетними до вербалізації концепту «ЖИТТЯ». У французькій мові це представлено перш за все такими ПОПТ: *A malade qui doit vivre, l'eau est un remède.; Après la mort, qui ne sait vivre n'a point vécu.; Assez sait qui vivre et taire sait.; Bien nourrir fait dormir, et bien vivre bien mourir.; Bien parler est du sage, et de bien vivre son usage.; Bien parler est la voie de bien vivre.; C'est une belle chose de vivre longtemps, vivre bien c'est beaucoup mieux.; C'est une chose fort mal aisée à un homme de bien, de bien vivre au pays des méchants.; Ce qui te fait mourir, me fait vivre.; Chaudement en été vivre, froidement doit par hiver.; Chien enragé ne peut longuement vivre.; Désir de se marier et de vivre longtemps tourmente tout Jean et Catherine, ils sont mariés, ils vivent longtemps, tous voudraient revenir sur leur pas.; Fais ton huis au silvain, si tu veux vivre sain.; Garçon si tu veux vivre sûr, n'épouse pas une fille au dessus de toi.; Il faut vivre et laisser vivre.; Il vaut mieux vivre en sûreté pauvrement qu'en grand hazard et péril richement.; etc.* [1; 8; 9]. Всього було розглянуто близько 300 паремій, у яких реалізуються також майже всі концептуальні значення досліджуваного дієслова. Як бачимо, у французькій мові кількість паремій, які використовують це дієслово у різних формах, є навіть чисельнішими, ніж ті, до складу яких входить іменник *VIE*.

В іспанській мові дієслово *VIVIR*, що представлене різними особовими та безособовими формами, утворює також чисельні ПОПТ: *Acuéstate como la gallina y levántate como el marrano y vivirás siempre sano.; Anda abrigado, come poco y duerme en alto, si quieres vivir sano.; Anda caliente, come poco, bebe asaz, y vivirás.; Anda caliente, come poco, duerme en alto, y vivirás sano.; A quien mal vive, su miedo le sigue.; A quien vive pobre por morir rico, llámale borrico.; Aquí yace quien nació y murió, sin saber nunca para qué vivió.; Aunque el vivir es incierto, nadie en la víspera ha muerto.; A veces vivimos nuestra vida sintiéndonos encadenados, sin saber que nosotros tenemos la llave. Bebe caldo, vive en alto, anda caliente y vivirás largamente.; Beberás y vivirás.; Bendita la muerte, cuando viene después de bien vivir.; Bien muere, quien bien vive.; Bien vive quien Dios quiere; y quien no, viviendo muere.; Bien vivió quien bien se escondió.; Cada abeja vive en su colmena y no se mete en la ajena.,etc.* [10; 18]. Всього було проаналізовано близько 150 паремій з лексичним компонентом *VIVIR*. На відміну від французької, в іспанській мові ПОПТ із досліджуваним дієсловом є менш чисельними, ніж ті, що використовують іменник *VIDA*.

Значно скромніше місце займають ПОПТ із лексичними компонентами *VIF*, *VIVANT* та відповідно *VIVIENTE*, *VÍVIDO*, *VIVO*. У французькій мові прикладами таких паремій можуть слугувати наступні: *C'est une belle chose d'être vivant.; Chacun vivant en son élément bien se*

entretient.; De telle peine est le pécheur puni, qui en son vivant met Dieu en oubli, à la mort ne lui souvient de lui.; La mort n'hérite pas le vivant.; Mieux vaut le chien vivant que le lion mort.; Quand les femmes viennent du ruisseau elles mangeraient le mari tout vivant.; Si la taupe voyait, si la salamandre entendait, si la belette savait, jamais enfant vivant dans son berceau ne resterait.; Que ton lit ne soit jamais à faire, on sort vivant, on peut entrer mort.; Aujourd'hui vif et demain mort.; Il ne faut pas être trop vif pour vivre.; Le loup mourra en sa peau qui ne l'écorchera vif.; Une lampée de vin, l'oeil vif et coquin.; La vive voix a plus d'efficace que n'ont les livres.; etc. [1; 8; 9]. Таких паремій ми зареєстрували близько 60. Досліджувані лексичні компоненти тут реалізують належні їм значення. Іспанські паремії з лексичними компонентами *VIVIENTE, VÍVIDO, VIVO* є ще менш чисельними, ніж відповідні французькі. Їх тут усього близько 40 одиниць: *Ausente, apenas viviente.; Ay del que muere, que el vivo enseguida se apaña con lo que puede.; Borriquillo moruno, vivo cual ninguno.; Consejos ciertos, los que a los vivos dan los muertos.; Dan limosna muertos los que vivos no la dieron.; De los vivos mucho diezmo, de los muertos mucha obada, en buen año, buena renta, y en mal año, doblada.; Día vivido, día perdido.; El muerto a la sepultura y el vivo a la travesura.; El muerto al hoyo y el vivo al bollo.; El muerto al pozo y el vivo al gozo.; Vivo, serás criticado, y muerto, olvidado.; Vivos y muertos, todos al "huerto"., etc [10; 17].* Це значить, що вербалізація якісної сторони концепту «ЖИТТЯ» у цих мовах на паремійному рівні значною мірою здійснюється ще й з допомогою інших лексико-семантичних елементів, про які ми згадували вище.

У цій статті ми обмежилися дослідженням французьких та іспанських паремійних одиниць прислівного типу зі згаданими вище лексичними компонентами без залучення решти їх похідних та синонімів, оскільки вони є найбільш репрезентативними і самі по собі вже дають достатнє уявлення про роль та кількісно-якісні характеристики основних концептуальних лексем у творенні паремій, що змальовують різноманітні сценарії, які тісно пов'язані з вербалізацією концепту «ЖИТТЯ».

Як ми зазначали вище, паремії можуть описувати картини життя і без участі головних та основних концептуальних слів. Це цілком зрозуміло, бо всі ці життєві картин пов'язуються із буттям людства взагалі від народження конкретної людини до загибелі цілих цивілізацій та зародження нових. Життя-буття представляє у найзагальніших рисах безмежний і безперервний рух та зміну у часі і просторі предметів, істот, явищ, дій, станів, процесів тощо, які мають свій початок і кінець. У такому разі безкінечні сценарії картин життя пов'язуються з народженням і смертю, щастям і нещастям, любов'ю і ненавистю, миром і війною, бідністю і багатством, здоров'ям і хворобами, працею і неробством, чеснотами і безчестям тощо. Вербалізація усього цього, зокрема на паремійному рівні, здійснюється з допомогою лексичних елементів, які опосередковано змальовують відповідні картини життя та їх безкінечні сценарії. У французькій та іспанській мовах, як і в інших, ПОПТ такого

роду буде значно більше, ніж тих, які використовують головні та основні концептуальні слова. До таких паремій ми відносимо у першу чергу наступні: *Qui n'a l'esprit de son âge, de son âge a le malheur.; Le bonheur est dans soi, chez soi, autour de soi et au-dessous de soi.; Le bonheur dépend presque toujours de soi.; Bonheur passe richesse.; Le bonheur est là où on le place.; Le bonheur est l'amorce de la témérité.; Où manque le bonheur, tout soin est inutile.; Il n'y a qu'heur et malheur.; Il n'est d'heureux que qui croit l'être.; Les heureux n'apprennent rien.; Heureux comme un sot.; Ceux que le malheur n'abat point, il les instruit.; Un malheur amène son frère.; Un malheur n'arrive jamais seul.; A quelque chose malheur est bon.; Pour s'aimer dans le malheur, il faut espérer ensemble.; Qui est malheureux, a beau être courageux.; La consolation des malheureux est d'avoir des semblables.; Les malheureux n'ont point de parents.; Heureux le médecin qui vient sur la fin de la maladie.; Ni l'or ni la grandeur ne nous rendent heureux.; L'or fait l'éclat, mais non pas le bonheur.; La potence n'est faite que pour les malheureux.; Assez gagne qui malheur perd.; Bienheureux qui est sage avant l'expérience.; Femmes et cerises rougissent pour leur malheur.; Heureux l'élève qui, comme la rivière, suis son cours sans sortir de son lit.; Le bonheur tôt se passe qui n'en a soin.; Le malheur des uns fait le bonheur des autres.; Où manque le bonheur, tout soin est inutile.; Un malheur ne vient jamais seul., etc. [1; 8; 9].* Таких паремій у французькій мові чимало. Тут ми обмежилися лише ПОПТ, які характеризують щасливе або нещасне життя і представляють лише невелику частку, окрему грань людського життя. Існують ще й інші численні нюанси, моменти, грані тощо людського життя, які виражаються на мовному рівні з допомогою інших лексико-семантичних та стилістичних засобів, у тому числі і тих, що притаманні паремійному рівню.

Таку ж картину ми спостерігаємо в іспанській мові, де також існує численна група паремійних одиниць, що змальовують картини життя без участі головних і основних концептуальних слів: *Desgraciado se vea quien a los suyos desprecia.; Dolor de cabeza quiere yantar, dolor de cuerpo quiere cagar.; Dolor de mujer muerta dura hasta la puerta.; Dolor de viuda, bien poco dura.; Feliz es la muerte que antes que la llame viene.; Fortuna gira sobre una rueda, que nunca está queda.; Fortuna te de Dios, que el saber poco te basta.; Fortuna te dé Dios, talento no.; Fortuna y aceituna, a veces mucha y a veces ninguna.; Fortuna y ocasion, favorecen al osado corazón.; La felicidad consiste en tener buena salud y mala memoria.; La dicha de la fea, la hermosa la desea.; La desgracia a la puerta vela, y en la primera ocasión, se cuela.; La desgracia de un loco es dar con otro.; La fortuna a los audaces ayuda.; La fortuna, a los necios ama y a los sabios desama.; La fortuna al temeroso desprecia y al osado ayuda.; La fortuna ayuda a los que se ayudan a sí mismos.; La fortuna de la mar, hace a unos bien y a otros mal.; La fortuna enloquece a lo mismos que favorece.; La fortuna es ciega y no sabe con quien juega.; La fortuna es ciega y no sabe con quién juega.; La Fortuna es de vidrio; cuando más brilla más frágil es.; La fortuna es de vidrio*

y se quiebra con cualquier golpecillo.; La fortuna es madrina de los necios.; La fortuna es un montoncillo de arena: un viento la trae y otro se la lleva.; La fortuna es veleta, nunca se está quieta.; La fortuna gira sobre una rueda que nunca está queda.; La fortuna mal ganada, no luce ni dura nada.; La fortuna menos la encuentra quien más la busca., etc. [10; 18].

Дослідження показує, що картини життя на паремійному рівні в іспанській та французькій мовах зображуються як за участю головних і основних концептуальних слів та виразів, себто згаданих вище лексичних одиниць, які позначають явища, процеси, стани, дії тощо, що пов'язані з життям у всіх можливих його проявах, так і з допомогою інших лексико-семантичних елементів, які безпосередньо не називають ці явища, стани, процеси, дії тощо, але в сукупності з усіма іншими елементами паремії відображають певні сторони життя чи життя в цілому. Головними концептуальними лексико-семантичними елементами в обох досліджуваних мовах, що є причетними до безпосереднього змалювання картин життя, є іменники **VIE** і **VIDA** та дієслова **VIVRE** і **VIVIR**. Основними концептуальними словами тут є всі похідні від цих слів лексеми та словосполучення і їх граматичні форми, а також усі їх абсолютні та відносні синоніми. Непрямими концептуальними словами та виразами є лексичні одиниці, які разом з іншими лексико-семантичними елементами паремії опосередковано створюють певну картину життя чи окремих його епізодів або сценаріїв. Усі ці елементи є важливими і необхідними для змалювання концептуальних картин життя і світу взагалі.

У статті відображена лише загальна схема мовного дослідження концепту «**ЖИТТЯ**». Потребують подальшого поглибленого вивчення питання еволюції лексико-семантичних засобів вираження даного концепту, а також проблематика мовного змалювання щонайменших деталей картин життя у всьому його розмаїтті з допомогою усіх можливих мовних засобів, у тому числі й паремійних.

Література

1. Base de données des proverbes français du Ministère français de la culture. Source électronique: <http://www.culture.gouv.fr/documentation/proverbe/pres.htm> – 2011.03.10
2. Diccionario de lengua española: [http / www. kalipedia.com / diccionarios / lengua_espanola](http://www.kalipedia.com/diccionarios/lengua_espanola) – 2011. 28. 10.
3. Dictionnaire culturel en langue française / Sous la direction de Alain Rey; direction éditoriale Danièle Morvan. – Tome IV – Réal – Z. – P.: Dictionnaires le Robert, 2006. – 2083, CCCLVI p.
4. Le Grand Robert de la langue française. Windows TM – Le Robert/Seges. 2005/2006.
5. Le Nouveau Littré. Le dictionnaire de référence de la langue française / Direction générale : C. Blum, professeur à la Sorbonne. Direction éditoriale et coordination : C. Moulart-Fremaux. Nouvelle édition. Edition augmentée et mise en jour. P. : Editions Garnier, 2007. – 2035 p.
6. Le Nouveau Petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. Nouvelle édition du Petit Robert de P. Robert. Texte remanié et amplifié

- sous la direction de J. Rey-Debove et A. Rey. P.: Dictionnaires Le Robert, 1996. – 2566 p.
7. Le Nouveau Petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française 2008 / Texte remanié et amplifié sous la direction de Rey-Debove J. et Rey A. – P. : Dictionnaires Le Robert – Seger, 2007. – 2838 p.
 8. Le Roux de Lincy A. Le livre des proverbes français. – P. : Hachette Littérature, 1996. – 985 p.
 9. Maloux M. Dictionnaire des proverbes, sentences et maximes. – P. : Larousse / VUEF, 2001. – 628 p.
 10. Proverbios españoles. De Wikiquote, la colección libre de citas y frases célebres / [http /www. es. wikiquot.org/Wiki/Proverbios_espаnoles](http://www.es.wikiquote.org/Wiki/Proverbios_espa%ntoles). – 28.10. 2011
 11. Большой испанско-русский словарь / Н.В. Загорская, Н.Н. Курчаткина, Б.П. Нарумов и др.; под ред. Б.П. Нарумова. – 9-е изд. стереотип. – М.: Рус. яз. – Медиа; Дрофа, 2008. – X, [II], 956, [8]с.
 12. Жалай В.Я. Французські прислів'я та приказки і їх українські відповідники та переклади / Жалай В.Я. // Мова і культура (Науковий щорічний журнал). – Вип. 9. – Т. IV. Міжкультурна комунікація. – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2005. – С. 53-60.
 13. Жалай В.Я. Пареміологія і лінгвістика: структурно-граматичний та лексико-семантичний аспекти (на прикладі французьких паремій-спостережень за природою) / Жалай В.Я. // Мова і культура (Науковий щорічний журнал). – Вип. 9.- Т. 5 (93) Національні мови і культури в їх специфіці та взаємодії. - К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2007. – С. 161-170.
 14. Жалай В.Я. Концептуальні аспекти жанрової ідентифікації французьких паремій / Жалай В.Я. // Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи. НАН України. Центр наук. досліджень і викладання іноземних мов; редкол.: А.Д.Белова (голов.ред.) та ін.. – К.: Логос, 2007. – С. 104-119.
 15. Жалай В.Я. Антропоцентричні параметри типології французьких паремій (на матеріалі концептосфери «назви людської істоти») // Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи. НАН України. Центр наук. досліджень і викладання іноземних мов; редкол.: А.Д.Белова (голов.ред.) та ін. – К.: Логос, 2008. – С. 91-104.
 16. Жалай В.Я. Концепти «le bonheur» і «le malheur» у французьких пареміях прислівного типу / Жалай В.Я. // Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи. НАН України. Центр наук. досліджень і викладання іноземних мов; редкол.: А.Д.Белова (голов.ред.) та ін.. – К.: Логос, 2009. – С. 91-107
 17. Жалай В.Я. Концепт «добро» у французьких пареміях (на матеріалі паремійних одиниць прислівного типу) / Жалай В.Я. // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна № 953; Серія «Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов»; Вип. 65. – Харків: ХНУ. 2011. С. 60-71
 18. Левинтова Э.И., Вольф Е.М., Мофшович Н.А., Будницкая И.А. Испанско-русский фразеологический словарь / Э.И. Левинтова, Е.М. Вольф, Н.А. Мофшович, И.А. Будницкая; под ред. Э.И. Левинтовой. – М.: Рус. яз, 1985. – 1080 с.
 19. Туровер Г.Я. Большой русско-испанский словарь / Г.Я. Туровер, Х. Ногейра; под ред. д-ра филол. наук, проф. Г.Я. Туровера. – 9-е изд. стереотип. - М.: Рус. яз. – Медиа; Дрофа, 2008. – XX, 832, [12] с.